

A jóslócsontok, bronzedények mellett fennmaradtak különféle szövegek köbe, sztélekbe faragva, de a fát és a selymet is alkalmazták az írás rögzítésére. A fa a dúc- és táblanyomtatást tette lehetővé, míg a selyemből úgynevezett tekercskönyveket hoztak létre. A táblanyomtatás hosszú ideig fennmaradt, elsősorban az írásjegyek nagy száma következtében, állandó újraöntésük ugyanis sokkal több munkával járt volna, mint újbóli kifaragásuk. Ezt a technológiát alkalmazta a hivatalnoki könyvkiadás, de így készültek a buddhista kánon szövegei, később az irodalmi művek sokszorosítása is táblanyomatokkal történt. Könyvgyűjteményekkel a császári udvarok, kormányzati intézmények rendelkeztek, de jelentős magánkönyvtárak is létrejöttek. A dolgok rendje szerint ezek persze Kínában is elpusztultak, némelyikük állományáról közvetett adatok állnak rendelkezésre. A szövegek harmóniája mellett a könyvek valódi illusztrációkat is tartalmaztak, a famesetes képek eleinte fekete-fehérek voltak, majd több dúc egymás utáni használata eredményeképpen színesekké váltak.

Maga a kiállítás tulajdonképpen három részből állt. A lépcsőfeljárót követő előtérben félkör alakban elhelyezett tárlókban magyarul megjelent kínai művek, kínai tárgyú monográfiák, köztük a mindmáig egyetlen kínai-magyar bibliográfiával: az elkészülte utáni időszak termését is szükséges lenne már számbavenni. Az oldalfalakra a kínai írást és civilizációt bemutató kisebb kiállítás került, e kettő a Nemzeti Könyvtár hozzájárulása a páratlan válogatáshoz, amely a kiállítási termekben található. Felsőszáznál több tárgy illusztrálta a kultúra virágzását: buddhista szútrák, szent szövegek, életviteli tanácsadók, történetírások, tudományos munkák, szótárrészlet, szépirodalmi alkotások, kalligráfiai segédkönyvek. Utóbbiak témájuktól függetlenül az esztétikus írás elsajátítását tanították, mint például a kivételes szépségű 'Csü pu', azaz 'Krizantémumok méltatása'. De lehet említeni a 'Mustármagkert' című festészeti kézikönyvet is, amely ráadásul tusképeinek szépségével büvöli el és ejti kétségbe („ez a sok szépség mind mire való?”) az elmélyült szemlélőt. A gyakorlati kézikönyvek, az irodalmi alkotások illusztrációi pedig egy más kultúra szokásairól üzennek, ahol írás és gondolat, értelem és képi megjelenítés lényegibb egységben maradt meg, mint az individuálisabb nyugaton.

Mednyánszky László életműve. Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában, 2003. október 14. – 2004. február 8.

A Tíz Bambusz Csarnoka. Könyv- és nyomdászattörténeti kiállítás a Pekíngi Nemzeti Könyvtár anyagából az Országos Széchényi Könyvtárban, 2003. október 1. – december 23.

Buda Attila

Moro úr sikeres lefagyasztása

A kötetet Stockholm megye Kulturális és Oktatási Bizottsága adta ki először 1992-ben. A kép- és szöveggyűjtemény deklarált célja, hogy 2500 év emberi gondolkodásának terméséből válogatva ne hagyja feledésbe merülni a korábbi nemzedékek tapasztalatait, hogy a felhalmozódott tudás „hozzáférhető és folytonosan eleven is maradjon”.

A kötet megjelenését annak idején felfokozott várakozás, szellemes hirdetés- és plakátkampány előzte meg. A szervezők szándéka az volt, hogy az iskolák végzős tanulóihoz ingyen eljutva a kötet szellemi és lelki útravalóként szolgáljon. Az eredeti terv meghíúsult, a Moro-kampányt félbeszakították, ám a kiadott könyvek egy része

eljutott a diákokhoz, szüleikhez és a tanárokhoz, és Svédország legolvasottabb „láthatatlan” írásműve lett. 1997-ben megjelent a második kiadás, majd a „Moro-könyv” Norvégiában is nagy sikert aratott.

Moro úr az a nevezetes amerikai hűtőgépszerelő, aki 1923-ban 30 percre jég-tömbbe fagyasztatta magát, majd a jég-tömb szétdarabolása után élve bukkant elő. Moro úr akciójának célja az volt, hogy rávilágítson a munkások helyzetére, akiket recesszió idején elbocsátanak; kísérletével azt akarta bizonyítani, hogy a munkásokat jégre lehet tenni, és majd akkor felolvasztani, ha a gazdaság fellendül.

Miért ez a kötet címe? A jelképeséget, az összefüggést e kísérlet és a korunkban felengedésre váró, „jegelt” eszmék, értékek között a felnőtt bizonyára hamar felismeri. Ám a megcélzott olvasók (a 15–18 éves korosztály) csak tanári rávezetéssel, netán a könyv olvasása folyamán értik meg, ami persze nem baj.

A tankönyvnek szánt kép- és szöveggyűjtemény tehát nem illeszkedik az oktatásban használt szöveggyűjtemények sorába. Nem követ kronológiai sorrendet, nem szerveződik témakörök szerint, nincs mindig szoros összefüggés a képek/fotók és a szövegek között. Mindez nem jelenti azt, hogy használhatatlan volna! Ellenkezőleg, megragad, állandó ide-odalapozgatásra készítet; elképeszt és lehangol, majd felvillanyoz és gondolkodásra sarkall, elborzaszt és gyönyörködtet, az-

A tankönyvnek szánt kép- és szöveggyűjtemény tehát nem illeszkedik az oktatásban használt szöveggyűjtemények sorába. Nem követ kronológiai sorrendet, nem szerveződik témakörök szerint, nincs mindig szoros összefüggés a képek/fotók és a szövegek között. Mindez nem jelenti azt, hogy használhatatlan volna! Ellenkezőleg, megragad, állandó ide-odalapozgatásra készítet; elképeszt és lehangol, majd felvillanyoz.

az: elménket, érzelmeinket és szépérzékünket egyaránt mozgásba hozza, kérdéseket vet föl és lehetséges válaszokat nyújt, amire mostanában kevés oktatási segédlet könyv képes.

A második kiadás előszavában azt olvashatjuk, hogy a könyv „titokzatos és kihívó szerkesztési elvekre épülve gyűjti egy kötetbe az irodalom és a gondolkodás egész történetéből válogatott szövegeket és képeket...”. Ez a „titokzatos” szervezőerő talán épp egyfajta lüktetés, vibrálás, gondolataink folyamatos ide-oda rángatása, érzékenységünk állandó provokálása, élezése. Mert ez a könyv megrendíteni szeretne, rá-

döbbszabni arra, hogy elfásultunk, és figyelmeztetni arra, mennyire érzéketlenné váltunk a szenvedés, a szépség, de a nagy eszmények iránt is, segít visszanyerni látásunkat, újra-éleszteni érdeklődésünket az emberi lét alapvető kérdései iránt.

A magyar kiadás előszava szerint az Oktatási Minisztérium érdemesnek tartja a kötetet arra, hogy kiegészítő tankönyvként ajánlja a pedagógusoknak; használatát, tanítását a hamarosan megjelenő tanári útmutató segíti majd. Az irodalom- és történelemtanár, a médiaismeret oktató, a filozófiát, ember- és társadalomismeret, etikát tanító pedagógus egyszerre érezheti azt, hogy talán ez az a könyv, mely mozgásba hozhatná érzelmi energiáinkat, megmerevedett világszemléletünket, megingathatná előítéleteinket, megváltoztathatná élethez, halálhoz, egymáshoz való viszonyulásunkat, valamint azt is, hogy nem lehet a lét tragikumáról vajmi kevés élménnyel rendelkező fiatalok kezébe adni, holt ez a téma és problematika megkerülhetetlen.

A szerkesztők (Roy Andersson, Kalle Boman és Borbás István) az egyetemesség nevében Buber és Seneca, Sartre és Freud, Lévinas és Kierkegaard gondolatait, a Genezist, Jézus Hegyi Beszédét, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, német katonák Sztáling-rádból küldött utolsó leveleit „szerkeszti” össze tudósok (Einstein, Darwin és Harvey) és írók-költők (Ezra Pound, Dosztojevszkij, Par Lagerkvist, Dante, Kafka, Majakovszkij, Hrabal) szövegeivel. A fényképek között megtalálhatók a fotográfia nagy mestereinek al-

kotásai mellett (*Brassai, Daguerre, Cartier-Bresson, André Kertész, Man Ray*) sajtófotók, archívumok anyagából előkerült pillanatfelvételek. Tárgyuk éppoly sokféle, mint a szövegeké: megrázó dokumentumfotók kivégzésekről, jéggé fagyott katonákról, élőhalott, csontsovány indiai gyermekekről, a hétköznapi idillje és tragikuma, a lét peremén élők kifejezéstelen és mégis oly kifejező arca, tekintete, és persze Moro a jégtömbben.

A magyar változat munkatársai négy magyar szerzőt szerepeltetnek a kötetben: *Ady, Jvózsef Attila, Radnóti* egy-egy versét és *Esterházy Péter* esszérezését bizonyára hosszas válogatás, alapos megfontolás után illesztették a kötetbe – és a korai Ady-versek közül egyet is lehet érteni választásukkal.

A szerkesztők hasznos szójegyzékkel és a szerzők rövid életrajzával egészítették ki a kötetet.

A kötet utolsó szövege – egy remek *Virginia Woolf*-esszéből vett részlet – olyan pedagógiai ethosról árulkodik, mely bizonyára megosztja a magyar pedagógusokat, még azokat is, akik fontolgatják ennek a könyvek tankönyvként való „bevetését”: „Az egyetlen tanács, amelyet az ember az olvasásra vonatkozólag adhat, így szól: ne hallgass más tanácsára, kövesd a saját ösztöneidet, használd a saját fejedet, és vond le a saját következtetéseidet.”

Nehéz eldönteni, kinek szól, kit szólíthat meg ez a könyv. Milyen kép- és szövegértési képességgel rendelkező tanulók szellemi és lelki útravalójának szánhatjuk? Ehhez a könyvhöz kísérőre lenne szüksége, afféle hegyi vezetőre a gyakorlatlan hegymászók mellé. Remélhetően betölti majd ezt a szerepet, s az ígért tanári kézikönyv összeállítói valóban kellő útmutatással szolgálnak a majdani használóknak.

Addig a recenzens várakozó álláspontra helyezkedik.

Andersson, Roy – Boman, Kalle – Borbás István (2003, szerk.):
Moro úr sikeres lefagyasztása. Eciklopédia Kiadó, Budapest.

Biró Éva

A „Csenyéte-trilógia”

A Közgáz Vizuális Brigád filmjei

A kilencvenes években, szinte a rendszerváltással egyidőben, egy igencsak szerteágazó és sokrétű program keretében társadalomtudósok (elsősorban szociológusok), pedagógusok, művészek figyelme egy csereháti, főleg cigányok lakta kis településre, Csenyétére irányult. A kutatásokról, kísérletekről számos dokumentum készült, amelyek a rendkívül érdekes és értékes kezdeményezés sikereiről és kudarcairól tudósítanak. (1) Az alábbiakban három, a fent említett kutatások idején más-más időpontban és céllal Csenyétén forgatott filmről lesz szó.

Szelényi Iván és Ladányi János a csenyétei cigányság történetét feldolgozó tanulmányukban így jellemzik a települést: „Csenyéte tehát a hazánkban kialakulóban lévő kisfalusi cigány gettó jó példájának tűnik. A kisfalusi cigány gettó több szempontból is számot tarthat a társadalomkutatók érdeklődésére. Mindenekelőtt itt egy új, és legjobb tudásunk szerint számát és társadalmi jelentőségét tekintve növekvő súlyú jelenséggel találjuk szembe magunkat, ami a hazai cigányság nyomorúságának új fejezetét jelent-